

GESPREKSNOTITIE

Rondetafelgesprek Commissie van Veiligheid en Justitie 10 februari 2016 over de Contourennota Modernisering Wetboek van Strafvordering (Kamerstuk 29279 nr. 284)

van:

Prof. mr. Taru Spronken, advocaat-generaal bij de Hoge Raad en hoogleraar straf- en strafprocesrecht Universiteit Maastricht.

Op persoonlijke titel

Dank voor de uitnodiging om deel te nemen aan het rondetafelgesprek dat ik in mijn hoedanigheid als lid van het parket van de Hoge Raad en hoogleraar aan de Universiteit Maastricht zal bijwonen. Met name in verband met mijn functie bij het parket van de Hoge Raad hecht ik eraan te benadrukken dat deze gespreksnotitie en hetgeen ik tijdens het rondetafelgesprek zal zeggen geschiedt op persoonlijke titel en dat ik geen standpunten inneem namens de Hoge Raad of het parket bij de Hoge Raad.

Zorgen en kritiek

De Contourennota¹, met name de eerdere versie die daarvan heeft gecirculeerd, is inmiddels uitgebreid becommentarieerd in de wetenschap en rechtspraak.² Hoewel in de aanbiedingsbrief door de minister wordt geconstateerd dat de wenselijkheid om te komen tot een modernisering van het Wetboek van Strafvordering vrijwel algemeen wordt onderschreven, overheersen in de adviezen toch vooral zorgen en kritiekpunten die ook terugkomen in de gespreksnotities van de verschillende deelnemers aan het Rondetafelgesprek van vandaag.

Gelet op de toegestane spreekruimte van circa 7 minuten zal ik de belangrijkste zorgen en kritiekpunten, die ik overigens deel, kort aanstippen omdat zij al uitgebreid zijn beschreven.

¹ Ik neem de versie die door de minister op 30 september 2015 aan de Tweede Kamer is gezonden, Kamerstukken II 29279, nr. 278.

² In overzichtelijk vorm terug te vinden in het rijk gedocumenteerde Editorial van Paul Mevis, DD 2015/60.

Haastige spoed?

1. De omvang van de wetgevingsoperatie (zie overzicht p. 24 en 25) en de daarbij te realiseren doelstellingen is zeer complex³ en door het beoogde tempo waarin deze moet worden gerealiseerd is er onvoldoende ruimte voor een zorgvuldige voorbereiding c.q. probleemanalyse.
In grote lijnen zijn we nu geïnformeerd over de plannen, maar het is moeilijk in dit stadium anders dan op die hoofdlijnen de Tweede Kamer te voorzien van constructieve opmerkingen zolang er geen uitgewerkte wetsvoorstellen op tafel liggen.

De impact van EU regelgeving

2. De inbedding van internationale verplichtingen (de implementatie van EU-richtlijnen (procedurele rechten van verdachten, minimumnormen voor het slachtoffer, het Europees beschermingsbevel, het Europees onderzoeksbevel) wordt niet meegenomen c.q. leiden reeds tevoren tot wijziging van het huidige Wetboek van Strafvordering. Is dat gelet op de beoogde consistentie en onderlinge verwevenheid met de voorstellen die er nu liggen wel verantwoord?

Ter illustratie kan worden verwezen naar de kwestie van rechtsbijstand tijdens het politieverhoor. Volgens de nieuw voorgestelde indeling van het Wetboek van Strafrecht zullen in de hoofdstukken 5 en 6 van boek 1 bepalingen worden opgenomen over de verdachte en zijn raadsman en de daarbij behorende consultatie en verhoorbijstand (p. 43). Er lagen al wetsvoorstellen en een ontwerpbesluit⁴ die met het oog op de recente uitspraak van de Hoge Raad van 22 december 2015⁵, waarin de Hoge Raad bepaald heeft dat het recht op verhoorbijstand per 1 maart 2016 geëffectueerd moet worden, urgent zijn geworden. De minister heeft bij brief van 15 januari 2016⁶ aan de Tweede Kamer een versnelde behandeling aangekondigd. De voorstellen bevatten onder andere verstrekkende regelingen van de bevoegdheden van de raadsman tijdens deze verhoren en bij onderzoekshandelingen, normeringen van het verhoor, een regeling over afstand van recht. Ook vragen over de financiering van deze bijstand liggen op tafel. Hiermee wordt dus al een zeer ingrijpende wijziging ingevoerd, nog voordat de implicaties hiervan betrokken kunnen worden bij de voorstellen in de Contourennota die nog moeten worden uitgewerkt.

³ Zie p. 4 van de aanbiedingsbrief d.d. 30 september 2015 van de Contourennota, Kamerstukken II 29279, nr. 278, waarin wordt genoemd: Adequate reactie op strafbaar gedrag; inachtneming van grondrechten en procedurele waarborgen; regulering bevoegdheden van deelnemers aan strafrechtspleging; facilitering digitaal strafproces; vereenvoudiging voorbereidend onderzoek en regeling opsporingsbevoegdheden; stroomlijning procedure vooronderzoek, berechting en tenuitvoerlegging; verkorting doorlooptijden; afronden onderzoek voor de terechtzitting; focus appelprocedure; systematisch logische indeling van het wetboek.

⁴ Kamerstukken 34 157 en 34 159.

⁵ HR 22 december 2015, ECLI:NL:HR:2015:3608.

⁶ Kamerstukken II 31 753, nr. 111.

De praktijk is weerbarstig

3. Met het aanpassen van de wet zijn niet automatisch de problemen in de praktijk opgelost, die met name zijn ingegeven door te hoge werkbelasting, inadequate communicatie en afstemming in de strafrechtsketen en last but not least onvoldoende financiële middelen om kwaliteit te garanderen.

De Contourennota schetst een ideaalbeeld maar wat ontbreekt is hoe gefaciliteerd wordt dat de betrokken deelnemers aan de strafrechtspleging in staat worden gesteld aan dit beeld te voldoen. Zo wordt het belang van rechtsbijstand aan verdachten in het vooronderzoek wel onderkend (p. 18) maar hoe daar ook op een realistische wijze invulling aan wordt gegeven wordt naar voren geschoven. Impact analyses worden aangekondigd (p. 19), maar moeten deze niet worden betrokken bij de keuzes die er nu worden gemaakt?

Beginselen van strafvordering

4. Onduidelijk is hoe de voorstellen die in de Contourennota worden gedaan zich verhouden tot de beginselen en uitgangspunten van strafvordering. Gesteld wordt weliswaar dat de beginselen en belangrijke uitgangspunten die aan het huidige wetboek ten grondslag liggen behouden blijven en dat het slechts zou gaan om accentverschuivingen⁷, maar er wordt ernstig betwijfeld of dat werkelijk zo is. De belangrijkste “accentverschuiving” is de vlucht vooruit: onderzoek inclusief horen van getuigen moet zoveel mogelijk voorafgaande aan de zitting gebeuren. Wat betekent dit:
 - a. Voor de inhoud van de openbare behandeling ter zitting en het onmiddellijkheidsbeginsel en het spanningsveld met de Straatsburgse jurisprudentie op dit vlak?
 - b. voor de positie van de zittingsrechter die eindverantwoordelijk is en blijft?
 - c. Voor de taakverdeling tussen rc, raadkamer en zittingsrechter?
 - d. Voor de positie van de verdachte (nemo tenetur beginsel)? Het waarborgen en financieren van rechtsbijstand?

Efficiency en kwaliteit

5. Er ligt (te) veel nadruk op efficiency (vereenvoudiging voorschriften, digitalisering, verkorting doorlooptijden, snel doorgeven van onderzoekswensen etc.) en er is te weinig concrete aandacht voor de implicaties daarvan voor het waarborgen van grondrechten en de kwaliteit van de opsporing en de rechtspraak. Rechtswaarborgen, zorgvuldigheid en kwaliteit kosten tijd!

⁷ Zie Kamerstukken II 29279, nr. 278, p. 16.